

(тт. 19-29) композиторка демонструє чудову звукову знахідку, майстерно продовжуючи відтворювати лінію Дзвонів, яка починає своє звучання ще з перших тактів *Ostinato*. Якщо в першій мініатюрі твору тема Дзвонів відтворюється акордовими сполученнями протягом всієї п'єси, то в *Toccata* тема Дзвонів витончено влітається в звукове мереживо всієї музичної тканини другої мініатюри.

Третя п'єса циклу *Maestoso* сприймається певним підсумком розвитку всього музичного матеріалу, всієї авторської думки, закладеної композиторкою у фортепіанний цикл. Загальний темп її *Largo maestoso* і в цьому відношенні вона перегукується з першою мініатюрою *Ostinato*. Навіть в перших чотирьох тактах заключної п'єси слухачу неважко почути тему Дзвонів, яка аналогічно в *Ostinato* теж викладається акордовою фактурою. Тільки тепер головна тема циклу відтворюється композиторкою в низькому регістрі і звучить більш впевнено і гордо, стверджуючи велич й силу в Києва та всього українського народу.

Фортепіанний цикл Б. Фільц "Київський триптих" належить до визначних творів сучасної української інструментальної музики. Продовжуючи славні традиції провідних музикантів України – М. Лисенка, С. Людкевича, Л. Ревуцького, М. Колеси та інших, фортепіанна музика Б. Фільц посідає значне місце у загальному доробку композиторів країни. Велику роль в цьому відіграє національний характер музики, який виявляється в усьому комплексі виражальних засобів музичної мови композиторки. Саме своєрідний національний менталітет її музики надає творам Богдани Фільц неповторного і самобутнього характеру. Особлива ширість емоційного вислову, яскрава образність її фортепіанних творів ставить їх у ряд високомистецьких композицій європейського рівня.

І. Г. Любар

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Є давні проблеми людства, які з часом не розв'язуються, а навпаки – загострюються. До таких належить проблема природокористування. Планеті притаманні глобальні екологічні кризи, зокрема суперзабруднення повітря, ґрунтів, води, космосу, посилення парникового ефекту, радіації, поява озонових дір, кислотних дощів тощо.

Загострення екологічної кризи триває і вчені вважають, що сьогодні, якщо не вжити загальнопланетарних зусиль з охорони природи, то найближчим часом життя на планеті опиниться під загрозою знищення.

Ця проблема особливо актуальна і для України. В наслідок недбалого господарювання відбулося забруднення промисловими відходами повітря, води, радіаційного забруднення земель, вод, лісних масивів, різко зросло електромагнітне навантаження. Погіршення екологічної рівноваги негативно вплинуло на стан здоров'я українців, що став катастрофічно погіршуватися.

До регіонів з кризовим станом екології відноситься і Криворіжжя. Забруднення атмосферного басейну, місцевих рік і водойм, руйнування ґрунтів кар'єрним засобом добування залізної руди, накопичення промислових відходів у шлакоосховищах тощо. Все це наслідки

безгосподарності декількох поколінь криворіжців, які керувалися у своїй діяльності ідеєю невичерпності природних ресурсів, звикли брати від природи все, не дбаючи про її відновлення.

Такий стан екологічної ситуації вимагає докорінної перебудови екологічної освіти і виховання, спрямованих на прищеплення молоді екологічної культури, що усуває споживацьке ставлення до природи. Попередній досвід діяльності школи свідчить про формальний підхід до впровадження екологічної освіти і виховання учнів. Основними недоліками в організації екологічної освіти є:

1) одержання вузького кола знань про природне довкілля, що не забезпечує сприйняття цільності природи, взаємозв'язків природних явищ і процесів;

2) недотримання міжпредметного підходу до комплексного розкриття екологічних проблем формування екологічного мислення;

3) слабкий взаємозв'язок теоретичних знань з практичною діяльністю учнів щодо охорони природи;

4) відсутність у навчальному процесі активних технологій і методів навчання;

5) недостатність використання красназавчої роботи при формуванні екологічного мислення тощо.

Реформація української освіти у рамках Закону України „Про освіту”, „Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст.” та інших нормативних документів передбачає докорінне поліпшення екологічної освіти і виховання учнівської молоді, які мають стати важливим засобом формування поколінь з новою екологічною культурою.

Початкова школа покликана закласти у дітей першооснови екологічної культури.

Новий зміст початкової освіти більш цілеспрямовано і гостро подає природоохоронні знання і екологічну мораль ніж попередні навчальні програми та підручники. Суттєвою їх відмінною є розкриття екологічних зв'язків, які існують у природі, вплив людини на довкілля, виховання дітей у дусі відповідальності, гуманного, господарського ставлення до об'єктів природи.

Серед нового покоління підручників для початкової школи варто виділити підручник „Я і Україна” для I, II і III класів авторів Бібік Н.М., Байдара Т.М. Особливістю цих підручників є доступне подання дитячому віку природи як цілісної системи її цінності для людини, формування відповідального ставлення до довкілля.

Глибше усвідомити дітям екологічні знання допомагає народна педагогічна мудрість: оповіді, загадки, приказки, прислів'я, заклички, лічилки, фрагменти казок, дитячих пісень тощо. Їх уміле використання плекає у дітей шанування об'єктів природи, відчуття гармонії природи і людини, одухотворення її.

Першопочаткові екологічні знання, набуті дітьми в I і II класах, поглиблюються у третьому класі, де навчальний матеріал з природознавства подається у трьох розділах „Природа і ми”, „Нежива природа”, „Жива природа”.

Характерною суттю навчального матеріалу є те, що на кожному уроці розкриваються нові уявлення або поняття про об'єкти, явища природи, їхні взаємозв'язки та наслідки діяльності людини на стан природи. А такі теми уроків як „Що таке природа. Якою буває природа”, „Охорона

природи”, „З чого складається повітря”, „Вода має бути чистою”, „Охорона ґрунту”, „Чи можуть рослини захищатися. Охорона рослин”, „Які дикі тварини захищаються. Охорона тварин”, „Гриби”, „Бактерії”, „У природі все взаємопов’язане” та інші наповнені послідовним викладом екологічних знань. На користь цього підручника є не тільки розкриття збалансованих взаємозв’язків між явищами природи та діяльністю людини, а цілеве подання навчального матеріалу сприяє емоційно-естетичному сприйняттю екологічних знань. Дидактичною знахідкою є вдале поєднання пізнавальних завдань щодо вивчення навчального матеріалу з практичною діяльністю по охороні природи. Останньому сприяє методичний апарат підручника з кожної теми уроку.

Отже, основний зміст початкової освіти сприяє:

- формуванню різнобічних і глибоких знань про оточуюче природне середовище;
- виробленню світоглядних ціннісних орієнтацій по відношенню до природи;
- вихованню відповідального ставлення до природи;
- усвідомленню дітьми себе часткою природи;
- участі у догляді і наданні допомоги об’єктам природи тощо.

Набуті у початковій школі екологічні знання сприятимуть формуванню екологічної культури особистості школярів середнього і старшого віку, як форми регуляції їх взаємодії з природою.

Є.Х.Свтушенко

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО УЧНІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

Свтушенко Є.Х. в статті “Дидактичні умови особистісно-орієнтованого підходу до учнів в процесі навчання біології” визначає проблеми психодидактичного плану, пов’язані з умовами використання особистісно-орієнтованої технології в процесі навчання біології.

Шкільний курс біології, який входить до освітньої галузі „Природознавство”, покликаний сприяти формуванню у учнів цілісного уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу, роль і місце людини в довкіллі, її моральну відповідальність за збереження природи і цивілізації в цілому. В цьому зв’язку навчання біології повинно спиратися на такі вихідні положення: логіка пізнання забезпечує розвивальний характер навчання і формування теоретичного мислення; теоретичні узагальнення є провідними змістовими елементами; особистісно-орієнтований процес навчання ґрунтується на гуманістичних засадах і забезпечує рівневу диференціацію. Вивчення теорії розвиваючого навчання та практики впровадження його технологій в навчально-виховний процес з біології в школі актуалізує низку проблем психодидактичного плану: 1) які конкретні дійові, негроміздкі методики можна використати для психодіагностики учнів; 2) хто в школі (за відсутності психолога) повинен здійснювати цю роботу; 3) як в класах з великою наповнюваністю учнів (до 30-і >) здійснювати індивідуальний підхід до учнів; 4) як реалізувати завдання особистісно-орієнтованого підходу до учнів на фоні завдань занадто складної програми базової біологічної освіти, недостатніх методичного забезпечення та матеріальної бази школи (зокрема, технічних засобів